ਰਾਜ ਵਿੱਦਿਅਕ ਖੋਜ ਅਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਪੰਜਾਬ

ਪੀ.ਐਸ.ਈ.ਬੀ. ਕੰਪਲੈਕਸ, ਵਿੱਦਿਆ ਭਵਨ, ਬਲਾਕ-ਈ, ਛੇਵੀਂ ਮੰਜਿਲ, ਫੇਜ਼-8,ਐੱਸ.ਏ.ਐੱਸ ਨਗਰ

ਈਮੇਲ: directorscert@punjabeducation.gov.in, ਫੋਨਨ: 0172-2212221

ਵੱਲ

ਸਮੂਹ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਿੱਖਿਆ ਅਫ਼ਸਰ (ਸੈ.ਸਿ.)

ਸਮੂਹ ਸਕੂਲ ਮੁੱਖੀ (ਵੈੱਬਸਾਈਟ ਰਾਹੀਂ)

ਪੰਜਾਬ।

ਮੀਮੋ ਨੰ. 903452/SCERT/QP/UP/2026/ 2026118590

ਮਿਤੀ: ਐਸ.ਏ.ਐਸ. ਨਗਰ / 30-04-2026

ਵਿਸ਼ਾ: ਸੈਸ਼ਨ 2026-27 ਲਈ ਰਾਜ ਦੇ ਸਮੂਹ ਸਰਕਾਰੀ ਮਿਡਲ/ ਹਾਈ/ ਸੀਨੀਅਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲਾਂ (PM Shri Schools **ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ) ਵਿੱਚ Math, Science, Social Science, Languages, Sports, Art ਅਤੇ Cyber Circle ਬਨਾਉਣ ਸਬੰਧੀ।**

1.0 ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਸ਼ੇ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਜੀ।

2.0 ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚ Collaborative learning, Holistic development, Peer learning, out of class exposure ਅਤੇ experiential learning ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਖਣ ਪੱਧਰ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਲਿਆਉਣ ਅਤੇ ਤਾਰਕਿਕ ਚਿੰਤਨ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ **ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ Math, Science, Social Science, Languages, Sports,Art, & Cyber Circle** ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਹਨ।

3.0 ਇਸ ਉਪਰਾਲੇ ਤਹਿਤ ਕਰਵਾਈਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨਾਲ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਜਮਾਤ ਦੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਡੂੰਘਾਈ ਨਾਲ ਜਾਨਣ, ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧੀ ਗਿਆਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਤੇ ਨਵੀਆਂ ਖੋਜਾਂ ਆਦਿ ਕਰਨ ਦੇ ਮੌਕੇ ਮਿਲਨਗੇ।

4.0 ਉਕਤ ਸਬੰਧੀ ਰਾਜ ਦੇ ਸਮੂਹ ਸਰਕਾਰੀ ਮਿਡਲ/ ਹਾਈ/ ਸੀਨੀਅਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲਾਂ (**PM Shri Schools** ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ) ਵਿੱਚ ਜਮਾਤਾਂ 6ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਗਣਿਤ, ਸਾਇੰਸ, ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ, ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ , ਖੇਡਾਂ,ਆਰਟ ਅਤੇ ਕੰਪਿਊਟਰ ਰੁਚੀ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਰਕਲਾਂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ :

- **Math Circle**: ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਗਣਿਤ ਵਿਸ਼ੇ ਦੀਆਂ ਸੰਕਲਪਨਾਵਾਂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਅਤੇ ਆਮ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਗਣਿਤ ਦੀ ਵਰਤੋਂ, ਗਣਿਤ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਸਬੰਧੀ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ।

- **Science Circle**: ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਗਿਆਨਕ ਸੋਚ, ਵਿਗਿਆਨ ਪ੍ਰਤੀ ਰੁਚੀ ਵਧਾਉਣ ਸਬੰਧੀ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਸਬੰਧੀ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ।

- **Social Science circle:** ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਭੂਗੋਲ, ਇਤਿਹਾਸ, ਨਾਗਰਿਕ ਸ਼ਾਸ਼ਤਰ, ਅਰਥ ਸ਼ਾਸਤਰ ਬਾਰੇ ਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਅਤੇ ਆਮ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ, ਇਹਨਾਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਸਬੰਧੀ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ।

- **Languages circle**: ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਰੂਚੀ ਵਧਾਉਣ ਸਬੰਧੀ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਮੌਲਿਕ ਲਿਖਤ, ਰਚਨਾਤਮਕਤਾ, ਪੜ੍ਹਣ ਦੀ ਰੁਚੀ ਵਧਾਉਣਾ, ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਸਬੰਧੀ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ।
- **Art Circle:** ਵੱਖ -ਵੱਖ ਆਰਟ ਪੱਧਤੀਆਂ ਬਾਰੇ ਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ, ਹੋਰ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ Art integration, ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਆਰਟ ਦੇ ਮਹਤੱਵ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ, ਆਰਟ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਸਬੰਧੀ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ।
- **Sports Circle:** ਵੱਖ -ਵੱਖ ਖੇਡਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ, ਲੋਕਲ ਖੇਡਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਚਲਨ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣਾ, ਸਕੂਲ ਪੱਧਰੀ ਖੇਡ ਮੁਕਾਬਲੇ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਖੇਡਾਂ ਦੇ ਮਹਤੱਵ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣਾ, ਖੇਡਾਂ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਸਬੰਧੀ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ
- **Cyber Circle:** ਕੰਪਿਊਟਰ ਵਿਸ਼ੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਐਕਟਵਿਟੀ ਕਰਵਾਉਣੀਆ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੰਪਿਊਟਰ ਨਾਲ ਜਾਣਪਛਾਣ, ਕੰਪਿਊਟਰ ਦੇ ਭਾਗਾਂ, ਕੰਪਿਊਟਰ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਅਤੇ ਜਨਰੇਸ਼ਨਸ, ਸਾਇਬਰ ਸੇਫਟੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ, AI ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਆਦਿ।

5.0 ਉਪਰੋਕਤ circles ਤਹਿਤ ਕਰਵਾਈਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਸਫ਼ਲ ਸੰਚਾਲਨ ਲਈ ਸਕੂਲ ਪੱਧਰ ਤੇ ਹਰ ਇੱਕ ਸਰਕਲ ਲਈ ਇੱਕ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਦਾ ਇੰਚਾਰਜ ਉਸ ਵਿਸ਼ੇ ਦਾ ਸੀਨੀਅਰ ਲੈਕਚਰਾਰ/ਅਧਿਆਪਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਬਾਕੀ ਅਧਿਆਪਕ ਸੰਬੰਧਤ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਹੋਣਗੇ।

6.0 ਸਰਕਲ ਦੀਆਂ ਕਮੇਟੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਉਪਰੰਤ 6 ਵੀਂ ਤੋਂ 12 ਵੀਂ ਜਮਾਤਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਸਰਕਲਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਆਪਣੀ ਰੁਚੀ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹਨਾਂ ਸਰਕਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਸਰਕਲ ਨੂੰ ਜੁਆਇਨ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

7.0 ਇਹਨਾਂ ਸਰਕਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕਰਵਾਈਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕੁਝ ਸੁਝਾਵਿਤ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ annexure A ਤੇ ਦਰਜ਼ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਰਕਲ ਕਮੇਟੀ ਆਪਣੇ ਪੱਧਰ ਤੇ ਵੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਕਰਵਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਸਰਕਲਾਂ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਹੇਵੰਦ ਹੋਣ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਅੰਦਰ ਵਿਸ਼ੇ ਪ੍ਰਤੀ ਰੁਚੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਨਵੇਂ ਅਨੁਭਵ ਅਤੇ ਕੌਸ਼ਲਤਾਵਾਂ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦਗਾਰ ਹੋਵੇ।

8.0 ਇਹਨਾਂ ਸਰਕਲਾਂ ਅਧੀਨ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ 'Bagless Day' ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਕਰਵਾਈਆਂ ਜਾਣ। 'Bagless Day' ਅਧੀਨ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਸੰਬੰਧਤ ਸਰਕਲ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਦੇਖ-ਰੇਖ ਵਿੱਚ ਕਰਵਾਈਆ ਜਾਣ।

9.0 ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਹਰੇਕ circle ਅਧੀਨ ਕਰਵਾਈਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸਕੂਲ ਪੱਧਰ ਤੇ ਇੱਕ ਰਜਿਸਟਰ ਮੇਨਟੇਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਰਕਲ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਕਮੇਟੀ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਸਰਕਲ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਲਿਸਟ ਅਤੇ ਸਰਕਲਾਂ ਤਹਿਤ ਕਰਵਾਈਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਪੱਤਰ ਨਾਲ ਨੱਥੀ ਪ੍ਰੋਫਾਰਮੇ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਗੇ।

10.0 ਉਕਤ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਮੋਨਿਟਰਿੰਗ ਮੁੱਖ ਦਫ਼ਤਰ ਦੀਆਂ ਟੀਮਾਂ, ਜਿਲ੍ਹਾ ਸਿੱਖਿਆ ਅਫਸਰ (ਸੈ.ਸਿੱ/ਐ.ਸਿ), ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਡਾਇਟਸ, ਡਾਇਟ ਫੈਕਲਟੀ, BNOs ਅਤੇ ASG ਗੁਰੱਪ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

11.0 ਸਮੂਹ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਿੱਖਿਆ ਅਫਸਰ ਆਪਣੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ (ਸਮੇਤ ਤਸਵੀਰਾਂ) ਕੰਪਾਈਲ ਕਰਕੇ 31-03-2027 ਤੱਕ ਹੈੱਡ-ਆਫਿਸ ਵਿਖੇ scerttraining2@punjabeducation.gov.in ਤੇ ਸਬਮਿਟ ਕਰਨਗੇ।

12.0 ਇਸ ਨੂੰ ਅਤਿ ਜਰੂਰੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇ ਜੀ।

ਕਿਰਨ ਸ਼ਰਮਾ, ਪੀ.ਸੀ.ਐਸ.
ਡਾਇਰੈਕਟਰ,
ਐਸ.ਸੀ.ਈ.ਆਰ.ਟੀ, ਪੰਜਾਬ।

ਪਿਠ ਅੰਕਣ ਨੰ: ਉਕਤ ਮਿਤੀ:

ਉਪਰੋਕਤ ਦਾ ਉਤਾਰਾ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ਨੂੰ ਸੂਚਨਾ ਹਿਤ ਭੇਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ:

1. ਨਿ.ਸ/ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਜਨਰਲ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਪੰਜਾਬ।
2. ਨਿ.ਸ/ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ (ਸੈ.ਸਿ.) ਪੰਜਾਬ।

(ਕਿਰਨ ਸ਼ਰਮਾ, ਪੀ.ਸੀ.ਐਸ.)
ਡਾਇਰੈਕਟਰ,
ਐਸ.ਸੀ.ਈ.ਆਰ.ਟੀ, ਪੰਜਾਬ।

Suggested Activities under Math Circle:

ਗਣਿਤ Circles ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਕਰਵਾਈਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ:

- **ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਅਧਾਰਿਤ ਸਿੱਖਣ (Activity based Learning):** ਗਣਿਤ ਦੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਅਤੇ ਤਾਰਕਿਕ ਚਿੰਤਨ(logical mind) ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ, ਖਿਡੌਣਿਆਂ, ਗਣਿਤ ਖੇਡਾਂ ਅਤੇ Puzzles, ਕਲਾਰੂਪਾਂ ਆਦਿ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ Sudoku or Rubik's cube ਜਾਂ online math game resources ਦੀ ਵਰਤੋਂ।
- **ਮਾਹਿਰਾਂ ਦੁਆਰਾ Mentoring:** ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਅੰਦਰ ਗਣਿਤ ਵਿਸ਼ੇ ਪ੍ਰਤੀ ਰੁਚੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਗਣਿਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਖੋਜਕਰਤਾਵਾਂ ਜਾਂ ਮਾਹਿਰਾਂ ਨੂੰ ਸੱਦ ਕੇ ਅਨੁਭਵ ਸਾਂਝੇ ਕਰਵਾਉਣਾ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਜਿਗਿਆਸਾ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਉਤਰ(Quiz) ਸੈਸ਼ਨ ਆਯੋਜਿਤ ਕਰਨਾ।
- **ਗਣਿਤ ਮੁਕਾਬਲੇ (Math Competitions):** ਟੀਮਵਰਕ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਕੇ ਅਤੇ Problem Solving Skills ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਕੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਗਣਿਤ ਓਲੰਪਿਆਡ ਜਾਂ ਹੋਰ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰਵਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਮੈਥ ਸਰਕਲਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਕੂਲ ਪੱਧਰੀ ਮੈਥ ਕੁਇਜ਼ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵੀ ਕਰਵਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।
- **ਗਣਿਤ ਮੇਲੇ (Math fairs)** ਪ੍ਰਤੀ ਤਿਮਾਹੀ ਗਣਿਤ ਮੇਲੇ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੇ ਪਿਛਲੇ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ, ਪ੍ਰਯੋਗਾਂ, ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਅਤੇ ਨਵੀਨ ਮਾਡਲਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।
- **ਮੈਥ ਕਿੱਟਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ (Use of Math Kits):** ਗਣਿਤ ਦੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਆਸਾਨ ਅਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਮਝਣ ਲਈ ਮੈਥ ਕਿੱਟਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।
- **ਖੋਜ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ (Research Project):** ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਟੀਮ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖੋਜ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਵੱਲੋਂ ਸਰਵੋਤਮ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਨੂੰ ਸਹਿਯੋਗ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- **ਸੈਮੀਨਾਰ/ਵੈਬੀਨਾਰ ਜਾਂ ਵਰਕਸ਼ਾਪ (Seminars/webinar or workshop)** ਗਣਿਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਜਾਂ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਸੈਮੀਨਾਰ/ਵੈਬੀਨਾਰ ਜਾਂ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

- **ਗਣਿਤ ਸੰਬੰਧੀ ਲੇਖਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ**: ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਵੈ-ਅਨੁਭਵ, ਨਿਰੀਖਣ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਸਥਾਨਕ ਮੀਡੀਆ ਵਿੱਚ ਗਣਿਤ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਸੰਬੰਧੀ ਲੇਖ ਲਿਖਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- **ਸਥਾਨਕ ਮਾਹਿਰਾਂ: ਗਣਿਤ** ਖੇਤਰ ਦੇ ਸਥਾਨਕ ਮਾਹਿਰਾਂ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਸਫ਼ਲ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- **National Maths Day** : ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਨੁਜਨ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਦਿਹਾੜਾ ਚ 22 ਦਸੰਬਰ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਗਣਿਤ ਦਿਵਸ ਵਜੋਂ ਮਨਾਉਣਾ।
- **Fun With Maths :** ਗਣਿਤ ਵਿਸ਼ੇ ਦੀਆਂ shapes ਜਿਵੇਂ ਕਿ circle , triangle, rectangle, symmetry pattern, ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਭਿੰਨਾਂ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਰੰਗੋਲੀ ਬਣਾਉਣਾ। ਜਿਵੇਂ 1/2, ¼ਆਦਿ।
- **Fractional pizza draw ਕਰਨਾ।**
- **ਪਹਾੜਿਆਂ (Tables) ਦੇ** ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਦਾ ਆਯੋਜਨ।
- **ਓਰੀਗਾਮੀ** ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਅਤੇ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਦਾ ਆਯੋਜਨ।
- **ਐਬੇਕਸ** ਲੈਕਚਰ/ਵਰਕਸ਼ਾਪਾਂ ਦਾ ਆਯੋਜਨ।
- **Puzzles/ਸੁਡੋਕੂ** ਅਤੇ ਗਣਿਤ ਦੀਆਂ Extra ਕਿਤਾਬਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ।
- **ਗ੍ਰਾਫ ਬਲੈਕ ਬੋਰਡ** ਦੀ ਪ੍ਰੋਵੀਜਨ।
- ਹਰ ਕਲਾਸ ਲਈ **ਚਾਰਟ/ਫਲੈਕਸ** ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ।
- ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ **ਜੁਮੈਟਰੀ ਬਾਕਸ** ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਲਈ **ਲੱਕੜ ਦੇ ਜੁਮੈਟਰੀ ਬਾਕਸ** ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ।
- ਜੁਮੈਟਰੀਕਲ (ਕਿਆਰੀ) ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ।

Suggested Activities under Science Circle:

ਸਾਇੰਸ ਸਰਕਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਕਰਵਾਈਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆ ਹਨ:

- **ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਅਧਾਰਿਤ ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਪ੍ਰਯੋਗ (Activity based Learning and Science Experiments):** ਵਿਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ, ਖਿਡੌਣਿਆਂ, ਖੇਡਾਂ, ਕਲਾਰੂਪਾਂ ਰਾਹੀ ਸਮਝਣਾ ਅਤੇ ਜਮਾਤ ਦੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਸੰਬੰਧੀ ਵਿਗਿਆਨਕ ਪ੍ਰਯੋਗਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥੀ ਕਰਵਾਉਣਾ। ਸਾਇੰਸ ਦੇ ਨਵੇਂ ਖੇਤਰਾਂ ਬਾਰੇ ਸਮਝ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨਾ ਉਦਾਹਰਨ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਇੱਕ ਸਧਾਰਨ ਦੂਰਬੀਨ ਜਾਂ ਕੋਈ ਵਿਗਿਆਨਕ ਉਪਕਰਣ ਬਣਾਉਣਾ ਆਦਿ।

  (Understanding Science through activities, toys, games and through art forms and conduction of hands-on experiments related to the current curriculum can be done or exploring of new areas of science like building a simple telescope etc. can be conducted.)

- **No Cost, Low Cost Science Activity:** ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵੱਲੋ ਛੋਟੇ ਗਰੁੱਪਾਂ ਵਿੱਚ Clay ਜਾਂ Waste material ਤੋਂ ਮਾਡਲ ਤਿਆਰ ਕਰਨੇ।Comic Strips ਨਾਲ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵਾਟਰ ਸਾਇਕਲ, ਰੁੱਤਾ ਦਾ ਬਦਲਾਅ, Renewable resources ਆਦਿ ਸਮਝਾਉਣਾ।

- **ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸ਼ਨਲਾਂ ਦੁਆਰਾ Mentoring:** ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਅੰਦਰ ਵਿਗਿਆਨ ਵਿਸ਼ੇ ਪ੍ਰਤੀ ਰੁਚੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ, ਖੋਜਕਰਤਾਵਾਂ ਜਾਂ ਪ੍ਰੋਫੈਸ਼ਨਲ ਨੂੰ ਸੱਦ ਕੇ ਅਨੁਭਵ ਸਾਂਝੇ ਕਰਵਾਉਣਾ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਜਿਗਿਆਸਾ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਉਤਰ ਸੈਸ਼ਨ ਆਯੋਜਿਤ ਕਰਨਾ।

  (**Inviting scientists**, researchers, or professionals working in science fields to share their experiences and spark curiosity)

- **ਸਾਇੰਸ ਕਲੱਬ/ਕੁਇਜ਼ (Science Club/ Quiz):** ਟੀਮਵਰਕ ਨੂੰ ਉਤਸਾਹਿਤ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਸਿਰਜਣਾਤਮਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਗਿਆਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਰਾਹੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਇੰਸ ਓਲੰਪਿਆਡ ਜਾਂ ਹੋਰ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰਵਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸਾਇੰਸ ਸਰਕਲਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਕੂਲ ਪੱਧਰੀ ਸਾਇੰਸ ਕੁਇਜ਼ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵੀ ਕਰਵਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

(Can work for preparing for science Olympiads or competitions, fostering teamwork and knowledge application. Science quiz can also be organized in the school.)

- **ਖ਼ਬਰਾਂ ਵਿਚਲੇ ਵਿਗਿਆਨ ਸੰਬੰਧੀ ਚਰਚਾ (Science in the News):** ਮੌਜੂਦਾ ਵਿਗਿਆਨਕ ਖੋਜਾਂ, ਸਫ਼ਲਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ 'ਤੇ ਡੂੰਘੀ ਚਰਚਾ ਕਰਨਾ।

  (Discussion of current scientific breakthroughs and their implications)

- **ਨੇਚਰ ਵਾਕ ਅਤੇ ਨਿਰੀਖਣ (Nature Walks and Observations)**:

  ਸਥਾਨਕ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦਾ ਅਧਿਐਨ, ਪੌਦਿਆਂ ਅਤੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ, ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਅਧਿਐਨ ਲਈ ਡਾਟਾ ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨਾ।

  (Exploration of the local environment, observation of plant and animal life and collection of data for further analysis)

- **ਠੋਸ ਕਚਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ(Solid Waste Management):** ਵੈਸਟ ਸੇਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਵਰਕਸ਼ਾਪ, ਰੀਸਾਈਕਲਿੰਗ ਕ੍ਰਾਫਟ,ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਕੰਪੋਸਟਿੰਗ ਡੈਮੋਨਸਟਰੈਸ਼ਨ,ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਮੁਹਿੰਮਾ,ਸਫਾਈ ਮੋਹਿੰਮਾ,ਗੈਸਟ ਲੈਕਚਰਜ਼।

  (Waste segregation workshop, recycling craft, composting project demonstration, awareness campaigns, cleanliness drives, guest lectures)

- **ਅਨੁਭਵ ਯਾਤਰਾਵਾਂ (Exposure visits**) ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਵਾਂ/ਵਿਗਿਆਨ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਸਾਇੰਸ ਮਿਊਜ਼ੀਅਮਜ਼ ਅਤੇ ਇਨੋਵੇਸ਼ਨ ਕੇਂਦਰਾਂ ਦੀਆਂ ਯੋਜਨਾਬੰਦ ਯਾਤਰਾਵਾਂ ਅਯੋਜਿਤ ਕਰਨਾ

  (Planned visits could be organized to **Science Museums and Innovation hubs** under mentorship of Higher Education Institutions/UG or PG Students of Engineering or Science students.

- **ਸਾਇੰਸ ਮੇਲੇ (Science fairs)** ਪ੍ਰਤੀ ਤਿਮਾਹੀ ਸਾਇੰਸ ਮੇਲੇ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੇ ਪਿਛਲੇ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ, ਪ੍ਰਯੋਗਾਂ, ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਅਤੇ ਨਵੀਨ ਮਾਡਲਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

  (could be organized in the school on quarterly basis to showcase the various activities conducted during the previous quarter by the students and to exhibit important science exhibits/projects/ experiments/innovations models prepared.)

- **ਸਾਇੰਸ ਕਿੱਟਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ (Use of Science Kits):** ਵਿਗਿਆਨਕ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਆਸਾਨ ਅਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਮਝਣ ਲਈ ਲਈ ਸਾਇੰਸ ਕਿੱਟਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ

  (Science circles could use **Science kits** to understand the concepts better)

- **ਖੋਜ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ (Research Project):** ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਟੀਮ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖੋਜ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਵੱਲੋਂ ਸਰਵੋਤਮ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਨੂੰ ਸਹਿਯੋਗ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

  (Students could be encouraged to develop a research project in teams or individually that could be sponsored by the school.)

- **ਸੈਮੀਨਾਰ/ਵੈਬੀਨਾਰ ਜਾਂ ਵਰਕਸ਼ਾਪ (Seminars/webinar or workshop)** ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਜਾਂ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਸੈਮੀਨਾਰ/ਵੈਬੀਨਾਰ ਜਾਂ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

  (Could be organized with National or International Experts in the field of Science)

- **ਵਿਗਿਆਨਕ ਲੇਖਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ**: ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਵੈ-ਅਨੁਭਵ, ਨਿਰੀਖਣ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਸਥਾਨਕ ਮੀਡੀਆ ਵਿੱਚ ਵਿਗਿਆਨਕ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਸੰਬੰਧੀ ਲੇਖ ਲਿਖਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

  (Students could be encouraged to write **Science communication articles** in local media based on self- observation, experience and analysis.)

- **ਵਿਗਿਆਨਕ ਨਾਟਕ/ ਨੁੱਕੜ ਨਾਟਕ/ਸਾਇੰਸ ਸੈਮੀਨਾਰ (Science Drama/Nukkad Natak/ Science Seminar):** ਵਿਗਿਆਨਕ ਸੋਚ ਨੂੰ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਥੀਮਾਂ ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਵਿਗਿਆਨ ਡਰਾਮੇ/ ਨੁੱਕੜ ਨਾਟਕ/ਸਾਇੰਸ ਸੈਮੀਨਾਰ ਸਾਇੰਸ ਸਰਕਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

  (Science Drama/ Nukkad Natak and Science Seminar on themes that inculcates/promotes Scientific thinking can be part of these science circles)

- **ਸਥਾਨਕ ਮਾਹਿਰਾਂ:** ਵਿਗਿਆਨ ਖੇਤਰ ਦੇ ਸਥਾਨਕ ਮਾਹਿਰਾਂ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਸਫ਼ਲ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(**Local experts** in the field of Science may also be called to attend such activities.)

Social Science Circles ਲਈ ਕੁਝ ਸੁਝਾਵਿਤ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ

1. Mock Parliament/Vidhan sabha : ਸੰਸਦ / ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕਿਵੇਂ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਭਾਗ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਬਿੱਲਾਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਸੋਧਾਂ 'ਤੇ ਵੋਟ ਪਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਵਿਧਾਇਕ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ।

2. ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਪ੍ਰਸਤੁਤੀ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਘਟਨਾਵਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਹਿਰ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤੁਤੀ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਟਕ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹਿਣਾ।

3. ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਜਾਣਕਾਰੀ : ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੇ ਖੇਤਰ/ਦੂਸਰੇ ਰਾਜਾਂ / ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ, ਖਾਣ-ਪੀਣ, ਕਪੜੇ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਇਕੱਤਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕਰਨਾ

4. ਮਿਊਜ਼ੀਅਮ / ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਸਥਲਾਂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ :- ਇਤਿਹਾਸਕ ਸਥਲਾਂ, ਮਿਊਜ਼ੀਅਮਾਂ ਜਾਂ ਵਿਰਸਤੀ ਸਥਾਨਾਂ,ਬੈਂਕ , ਪੋਸਟ ਆਫਿਸ , ਸਟਾਕ ਏਕਸਚੇਂਜ, ਕਿਸੇ ਉਦਯੋਗਿਕ ਸਥਾਨ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕਰਵਾਉਣਾ

5. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮੰਥਨ :ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ, ਅਰਥ ਸ਼ਾਸਤਰੀਆਂ ਜਾਂ ਸਮਾਜਿਕ ਕਿਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਵਾਉਣਾ।

6. ਡੌਕਯੂਮੈਂਟਰੀ ਜਾਂ ਛੋਟੀ ਫਿਲਮ ਬਣਾਉਣਾ :ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਵਿਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਡੌਕਯੂਮੈਂਟਰੀ ਜਾਂ ਛੋਟੀ ਫਿਲਮ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਹਿਣਾ, ਜਿਵੇਂ ਭਾਰਤ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਜਾਂ ਸਥਾਨਕ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ।

7. ਚਰਚਾ ਅਤੇ ਵਾਦ-ਵਿਵਾਦ :ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਸਮਾਜਿਕ ਮੁੱਦਿਆਂ ਉਤੇ ਵਾਦ-ਵਿਵਾਦ ਅਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੋਤਸਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ।

8. ਨਕਲੀ ਚੋਣਾਂ (Mock Elections): ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਨਕਲੀ ਚੋਣਾਂ ਕਰਵਾਉਣਾ, ਜਿੱਥੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਚੋਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਸਿੱਖ ਸਕਦੇ ।

9. ਸਮਾਜਿਕ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਪ੍ਰਚਾਰ (Public Awareness Campaigns):ਸਮਾਜਿਕ ਮੁੱਦਿਆਂ ਤੇ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਮੁਹਿੰਮ ਚਲਾਉਣਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਬੁਰੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਗਰੂਕਤਾ , ਵਾਤਾਵਰਣ ਸਬੰਧੀ ਅਤੇ ਲਿੰਗ ਸਮਾਨਤਾ ਸਬੰਧੀ ਆਸ ਪਾਸ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਮੁਹਿੰਮ ਚਲਾਉਣਾ।

10. ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਮੇਲਾ (Social Science Fair):ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਅਤੇ ਮਾਡਲਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਕਰਵਾਉਣਾ।

11. ਮੈਪ ਮੁਕਾਬਲੇ: ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ / ਰਾਜ/ਦੇਸ਼/ ਮਹਾਂਦੀਪਾਂ / ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਨਕਸ਼ਿਆਂ ਸਬੰਧੀ ਮੁਕਾਬਲੇ, ਨਕਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ

- ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਕਸ਼ੇ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣਾ ਜਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪਹਚਾਣ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਤੀਯੋਗਤਾ ਕਰਵਾਉਣਾ। ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਥਾਨਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

12. Joyful art Integrated activities of S.St: ਸਮਾਜ ਦੇ ਭੱਖਦੇ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ Role play ਕਰਵਾਉਣੇ, ਧਰਤੀ ਦੀ ਉਪਜਾਊ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਲਈ plantation ਕਰਵਾਉਣੀ।

13. ਮਾਨਵ ਅਧਿਕਾਰਾਂ **ਉਤੇ ਚਰਚਾ (Human Rights Awareness)**

- ਮਾਨਵ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਤੇ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਕਰਵਾਉਣਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ, ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ।

ਵਿਸ਼ੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਵਿਕਲਪਾਂ ਅਤੇ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣਾ ।

<u>**Language Circle ਲਈ ਕੁਝ ਸੁਝਾਵਿਤ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ**</u>

ਪੰਜਾਬੀ/ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ /ਹਿੰਦੀ /ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ /ਉਰਦੂ ਆਦਿ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਕਰਵਾਈਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ:

1. ਨਾਟਕ ਮੰਚਨ (ਰੋਲ ਪਲੇਅ)।
2. ਪ੍ਰੋਪਸ ਨਾਲ਼ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਉਣਾ।
3. ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਲੇਖਕਾਂ ਅਤੇ ਕਵੀਆਂ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਤਰਾਂ।
4. ਚਾਰਟ, ਮਾਡਲ/ਵਰਕਿੰਗ ਮਾਡਲ - ਵਿਆਕਰਨ, ਕਵਿਤਾ, ਵਾਰਤਕ, ਕਹਾਣੀ, ਜਾਣਕਾਰੀ, ਪੈਰੇ, ਪੱਤਰ ਆਦਿ।
5. ਕੈਲੀਗ੍ਰਾਫੀ ਮੁਕਾਬਲੇ (ਪੰਜਾਬੀ/ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ /ਹਿੰਦੀ)।
6. **ਸ਼ਬਦ ਅਧਾਰਤ ਖੇਡਾਂ, ਪਹੇਲੀਆਂ ਗ੍ਰੀਟਿੰਗ ਕਾਰਡ ਅਤੇ ਸੱਦਾ ਪੱਤਰ ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਕਰਨਾ ,ਆਦਿ।**
7. ਦਿੱਤੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਜਾਂ ਪਾਤਰਾਂ ਤੋਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਬਣਾਉਣਾ।
8. ਤਸਵੀਰ ਦੇਖ ਕੇ ਅਤੇ (ਪੰਜਾਬੀ/ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ /ਹਿੰਦੀ)ਕਹਾਣੀ ਸਿਰਜਨ ਮੁਕਾਬਲਾ ।
9. ਫਲੈਸ਼ ਕਾਰਡ ਬਨਾਉਣਾ ।
10. ਬੋਲਣ ਵਿੱਚ ਔਖੇ ਸ਼ਬਦ (ਟੰਗ ਟਵਿਸਟਰ)।
11. ਲੇਖਕ/ਕਵੀ ਦੀਵਾਰ (Author/Poetry Wall)(ਲੇਖਕਾਂ ਅਤੇ ਕਵੀਆਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਤੇ ਰਚਨਾਵਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੇ ਫਲੈਕ੍ਸ ਲਗਾਉਣਾ ।
12. ਕਵਿਤਾ ਗਾਇਨ/ ਲਿਖਣ ,ਭਾਸ਼ਣ ਮੁਕਾਬਲੇ , ਲੇਖ ਮੁਕਾਬਲੇ।
13. ਕੁਇਜ਼ , ਵਾਦ -ਵਿਵਾਦ ਮੁਕਾਬਲੇ ।
14. ਰੀਡਿੰਗ ਕਾਰਨਰਜ਼ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨਾ।
15. ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਤਾਬਾਂ issue ਕਰਵਾ ਕੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਉਸ ਦੀ Summery ਲਿਖਣਵਾਉਣਾ ।
16. ਕਿਸੇ ਕਵੀ /ਲੇਖਕ / ਪੱਤਰਕਾਰ ਦਾ ਲੈਕਚਰ ਕਰਵਾਉਣਾ।
17. ਵਿਸ਼ੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਵਿਕਲਪਾਂ ਅਤੇ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣਾ ।

18. ਕਹਾਣੀ ਚਿੱਤਰਕਲਾ ਅਤੇ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਉਣਾ (**Story illustration story telling describing story or poetry with drawing**).

Suggested Activities under Sports circle

1) **To provide Knowledge about various Sports forms through**
    - **Guest lectures**
    - **Documentary**
    - **Books**
2) **Organizing Sports Competitions specially Local games/ yoga**
3) **Activities regarding sport integration with other subjects**
    - **Drawing of playgrounds of various sports**
    - **History and development of various sports**
    - **Portraits of famous sports persons**
    - **Knowledge regarding famous tournaments at national/international level**
4) **Setting up of SPORTS corner in the school**
5) **Exploration of various employment options and available options of higher education in ART**
6) **Knowledge of Yoga**
7) **Intra-class and inter-class games such as races, kho kho, kotla chhupaki, kabaddi, pitthu, chess, etc.**

Suggested Activities under ARTS circle

1) **To provide Knowledge about various art forms through**
    - **Guest lectures**
    - **Documentary**
    - **Books**
2) **Organizing Art Competitions**
3) **Activities regarding Art integration with other subjects**
    - **Drawing diagrams of science**
    - **Map drawing**
    - **Portraits of famous Scientists/ mathematicians/ Poets/Writers/Freedom Fighters**
    - **Drawing of Monuments**
4) **Setting up of ART corner in the school**
5) **Exploration of various employment options and available options of higher education in ART.**
6) **Class Decorations from waste materials and rangoli making .**

Suggested Activities under Cyber circle of Computer Science Subject

Joyful, Technical & Cyber Safety Activities

1. **To provide Knowledge about Computers, generations of computer, and technology**
    - Guest lectures
    - Documentary
    - Books
2. **Pattern Design (Digital Rangoli)**

   Create colorful patterns using shapes in Paint learning symmetry and creativity.
3. **My Data, My Chart**

   Collect simple data and present it as colorful bar graphs or pie charts using excel.
4. **Digital Greeting Cards**

   Create greeting cards using computer tools(Publisher, canva etc.) for festivals or special occasions.
5. **Simple Web Page Design**

   Create a basic webpage using simple HTML with colors, text, and images.
6. **Computer Parts Craft**

   Make a model of a computer system using craft materials and label parts.
7. **File Management Practice**

   Create folders, rename files, and organize documents properly on the computer.
8. **Basic Typing Challenge**

   Practice typing with simple games to improve speed and accuracy.
9. **Create a Simple Quiz on Computer**

   Design quizzes using tools like Scratch, presentation software or google form.
10. **Coding Languages Introduction**

    Teach students about different programming languages, introduce them coding platforms and software, and guide them step by step on how to write, run, and test programs.

11.. **Strong Password Creation Activity**

Students create strong passwords using rules and decorate them creatively.

12. **Spot the Safe or Unsafe**

Show different online situations and ask students to identify safe or unsafe behavior.

13. **Role Play: Online Safety on social media.**

Act out situations like chatting with strangers or receiving unknown links.

14. **Phishing Awareness Game**

Show sample emails/messages and let students guess which are real or fake.

15. **Cyber Safety Pledge**

Students write and design a pledge to follow safe internet practices.

16. Show Your Work (Mini Exhibition)

Display all your digital or handmade work in class like an exhibition.

17. Cyber fraud awareness

Information about cyber crimes and frauds (such as digital arrest, data hacking, etc.), along with guidance on how to register complaints regarding cyber frauds.

AI-Based Learning Activities

18. Introduction of different AI apps

19. **Prompt Writing Practice**

Give students a simple task (like “write a story” or “explain plants”) and ask them to frame clear prompts for ChatGPT, GROK,Claude ai etc.

20. **AI Quiz Maker**

Students use AI to generate quiz questions on a topic, then exchange quizzes with classmates.

21. **AI for Daily Help**

Students explore prompts like:

“Make a timetable for my study”,

“Give me 5 healthy habits” .

Format of School / District Report

1) Date of the Activity
2) Title of the Activity
3) Grades covered
4) Number of students participated class-wise
5) Major Objectives
6) Highlights of the initiative
7) Impact made qualitative as well as physical (number of schools, teachers/students etc)
8) Details of the official/ teacher involved in implementation of the intervention (Name, Designation, Contact No. & Email id)
9) Photographs along with a line description